

גמרא סדורה

מסכת שבת

פרק ט"ו - "ואלו קשרים"

מהדורה זו מוקדשת לילדי ונוער עתניאל הנפלאים
שנוסף ללימודיהם ועיסוקיהם באים כל לילה ללמוד את הדף היומי
"מפי עוללים ויונקים יסדת עוז למען צורריך להשבית אויב ומתנקם" (תהלים ח, א)

לימוד פרק זה מוקדש:

לעילוי נשמת: ר' רפאל בכר ז"ל

יחד עם אשתו רחל תבדל לחיים טובים וארוכים,

זכה להעלות לארץ ישראל לפני קום המדינה

לגור: בנתיבות, נוה דקלים בגוש קטיף, עתניאל בהר חברון.

להלחם במלחמת ישראל,

זכו להקים משפחה לתפארת במסירות נפש, וזכו לצאצאים רבים

יהיה זה מקצת הכרת הטוב שיש לי כלפיהם,

ומצוות ניחום אבלים בימי הקורונה

המהדורה המעניקה חווית הצלחה

ומאהיבה את הגמרא על לומדיה

יוצא לאור על ידי עמותת "זכל בניין לימודי ה"

א' תמוז תש"פ

בהצלחה - יגעת ומצאת - תאמיין!!!

להארות והערות

דניאל ברק ווינט

טל' - 0526071122

דוא"ל vinetdb81@gmail.com

עתניאל ד.ג. הר חברון 9040700

תודה רבה לכל הלומדים שהעירו הערות והארות,
בזכותם מהדורה זו טובה יותר.
ובייחוד לרב נתנאל אריאל שהגיה, העיר והאיר הארות רבות בכשרון רב,
את כל מסכת שבת, אני מודה לו ולכולם

©

כל הזכויות שמורות

על הניקוד, הפיסוק החלוקה לסוגיות, פסקאות, עיצוב ועימוד,
שמורות לעמותת "וכל בניין לימודיך" ולדניאל ברק ווינט.

מסכת שבת פרק ט"ו - "ואלו קשרים" 1. קיא, ב

רס"י

מתני'

ואלו קשרים. המנוין באבות מלאכות דקתני הקושר והמתיר קשר של קיימא שאינו מתירו לעולם דומיא דקושרי חוטי יריעות הנפסקות:

קשר הגמלין וקשר הספנין. בגמרא מפרש להו:

כך הוא חייב על היתרון. כדילפי בכלל גדול (לעיל דף עד:). מציידי החלזון שנצרכין לפרקים להתיר קשרי רשתות הקיימות כדי לקצרן או להרחיבן:

שיכול להתירו. דלא הדקיה: אין חייבין עליו. ואפי' עשאו לקיימא:

גמ'

זממא. מנקבין לנאקה בחוטמי ונותנין בה טבעת של רצועה וקושרין אותה ועומדת שם לעולם וכשרוצה לקושרה לבהמה קושר רצועה ארוכה באותה טבעת וקושרין בה ופעמים שמתירה:

קטרא דקטרי בזממא. זהו קשר הרצועות שקושרין בטבעת:

איסטרידא. גם הוא כמין טבעת שעושין מן עקל או מן רצועה בנקב שבראש הספינה ואותו קשר מתקיים וכשרוצה להעמידו קושר רצועה באותה טבעת ומעמידה בה וכשרוצה להתיר מתיר הרצועה ונוטלה:

קטרא דקטרי באסטרידא. קשר רצועה הארוכה:

משנה

ואלו קשרים שחייבין עליהו:

קשר הגמלין,

וקשר הספנין,

וכשם שהוא חייב על קישורו, כך הוא חייב על היתרון.

רבי מאיר אומר:

כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידי - אין חייבין עליו.

גמרא

מאי "קשר הגמלין" ו"קשר הספנין"?

אילמא: קטרא דקטרי בזממא,

וקטרא דקטרי באיסטרידא - האי קשר שאינו של קיימא הוא!

אלא: קיטרא דזממא גופיה,

ודאיסטרידא גופיה.

כ"י

ענינה. ומחזקה שפיר לר"מ
מהו:

2. קיא, ב

"רבי מאיר אומר:**כל קשר שהוא יכול להתירו באחת מידיו - אין חייבין עליו."**

בעי רב אחדבוי אחוי דמר אחא:

'ענינה' לרבי מאיר - מהו?

טעמיה דרבי מאיר - משום דיכול להתירו באחת מידיו הוא, והא נמי יכול להתירו,
או דילמא:

טעמא דרבי מאיר - משום דלא מיהדק,

והא - מיהדק.

תיקו.

3. קיא, ב - קיב, א

רש"י

משנה

יש לך קשרין שאין חייבין עליהן: בקשר הגמלין, ובקשר הספנין.

קושרת אשה: מפתח חלוקה, וחוטוי סבכה, ושל פסקיא, ורצועות מנעל וסנדל, ונודות יין ושמן, וקדידה של בשר.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא.

גמרא

הא גופא קשיא: אמרת: "יש קשרין שאין חייבין עליהן בקשר הגמלין ובקשר הספנין" - חיובא - הוא דליכא, הא איסורא - איכא, והדר תני: "קושרת אשה מפתח חלוקה" - אפילו לכתחילה!

הכי קאמר:

יש קשרין שאין חייבין עליהן: בקשר הגמלין ובקשר הספנין, ומאי ניהו?

קיבא קיטרא דקטרי בזממא, וקיטרא דקטרי באיסורידיא.

חיובא - הוא דליכא,

הא איסורא - איכא.

ויש שמונתין לכתחילה,

ומאי ניהו?

קושרת מפתחי חלוקה.

מתני'

יש לך קשרין שאין חייבין עליהן. חטאת כמו שחייבין על קשר הגמלין אלא פטור אבל אסור ובגמרא מפרש הי נינהו:

מפתח חלוקה. כמו שיש לגלחים כעין לשונות לכאן ולכאן וקושרים של ימין בכתף שמאל ושל שמאל בכתף ימין דכיון דכל יומא שרו ליה לא דמי מידי לקשר של קיימא ומותר לכתחילה:

סבכה. קויפ"א {קויפ"א: שביס עשוי רשת}:

ושל פסקיא. אזור רחב וחוטין תלויין בראשו לקושרו בהן וקורין פינדור"ס {פינדנ"ץ: סרטים, כתפיות (להדק בגד על הגוף)}:

ונודות יין. של עור שכופפין פיהם וקושרין:

וקדרה של בשר. פעמים שקושרין בגד לפיה:

קושרין בפני הבהמה. חבל ברוחב הפתח:

גמ'

קיטרא דקטרי בזממא. רצועה ארוכה שמכניסין בטבעת אסור לכתחילה לקושרה שם מפני שפעמים שמוניח שם שבוע או שבועיים וקושר ומתיר ראש האחד שנתון ביתד או בעמוד שאסור בו האנקה והגמל:

4. קיב, א

כ"ז

תרת דשי. שתי פתחים היינו אותן לשונות והוויין זו למעלה וזו למטה זו לימין וזו לשמאל ואם אינה מתרת אלא האחד יכולה לפושטה וללובשה בדוחק:

מהו דתימא חדא מינייהו בטולי מבטיל לה. ותיהוי קשר של קיימא וכיון דלא ידעי הי מינייהו תרווייהו ליתסרו קא משמע לן:

פשיטא. דהא כל יומי שריא לה:

דרויחא. לא דחקתו בראשה אלא קושרתו בריוח שיכולה לחולצה מראשה כשהיא קשורה:

מהו דתימא מישלף שלפא לה. מראשה הכי והוה לה קשר של קיימא:

חייסה על שערה. שמה תוציא בדוחק ותינתק שערה ודפסקיא נמי איכא לשנויי כה"ג מהו דתימא מחתא ליה דרך רגלה ויוצאה קמ"ל דלא עבדה הכי משום צניעותא:

בדאושכפי. בקשר שהאושכף עושה כשתוחב הרצועה במנעל קושר קשר מתוכו שלא תוכל לצאת והוא קיים לעולם:

בדרבנן. כשקושרים סביב רגלים אין קושרין בדוחק שפעמים שחולצו כשהוא קשור ונועלו כשהוא קשור ומיהו קשר של קיימא לא הוי שבשעת הטיט מתירין אותו וקושרין אותו בדוחק שלא ידבק בטיט וישמט מרגליו:

בדבני מחווא. שהם רחבי לבב ומקפידים על לבושיהן ונעליהן להיות מכוונין וקושרין אותו בדוחק וצריך להתיירו ערבית:

בדטייעי דקטרי אושכפי. בסנדלים של ישמעאלים סוחרים שהאושכפים קושרים בהן הרצועות בקשר קבוע:

בדחומרתא דקטרי אינהו. אלו סנדלים של שאר אנשים שאין רצועות קבועות בהן ע"י אומן אלא הם עצמן קושרין אותם בחומרתא בעלמא וקושרין ומתירין ופעמים שמתקיים שבת או חדש:

דנפקי בי תרי. וצריך כל אחד ואחד לקשור לפי רגלו הלכך בכל יום קושרו ומתירו:

כה"ג. שאני מתירו עכשיו ונועל בני ושבת היתה:

השתא פטור אבל אסור הוה קשיא לי. אמאי אסור:

מ"ט. קשיא לך: **א"ל משום דבחול נמי** אני מתירו בכל יום וקושרו התינוק לפי רגלו:

אי הכי מותר לכתחילה. ומעיקרא סבר דלא רגיל למעבד הכי וקטרא דאושכפי הוה שרגיל להיות קבוע:

"מפתח חלוקה"

פשיטא!

לא צריכא, דאית ליה תרי דשי. מהו דתימא: חדא מינייהו בטולי מבטיל, קא משמע לן.

"וחוטי סבכה"

פשיטא!

לא צריכא, דרויחא לה. מהו דתימא: מישלף שלפא לה, קא משמע לן: דאשה חסה על שערה, ומישרא שריא לה.

"ודצועות מנעל וסנדל"

איתמר:

"התיר דצועות מנעל וסנדל",

תני חדא: "חייב חטאת",

ותניא אידך: "פטור אבל אסור",

ותניא אידך: "מותר לכתחילה".

קשיא מנעל אמנעל!

קשיא סנדל אסנדל!

מנעל אמנעל - לא קשיא:

הא דקתני: **"חייב חטאת"** - בדאושכפי.

"פטור אבל אסור" - בדרבנן.

"מותר לכתחילה" - בדבני מחווא.

סנדל אסנדל - לא קשיא:

הא דקתני: **"חייב חטאת"** - בדטייעי דקטרי אושכפי.

"פטור אבל אסור" - בדחומרתא דקטרי אינהו.

"מותר לכתחילה" - בסנדל דנפקי ביה בי תרי.

בדרב יהודה.

דרב יהודה אהוה דרב סלא חסידא הוה ליה ההוא זוגא דסנדלי,

זמנין דנפיק ביה איהו, זמנין נפיק ביה ינוקיה.

אתא לקמיה דאבבי, אמר ליה: כהאי גונא - מאי?

אמר ליה: חייב חטאת.

אמר ליה: השתא אבל אסור" קא קשיא לי, "חייב חטאת" קאמרתי לי?!

מאי טעמא?

אמר ליה: משום דבחול נמי, זמנין נפיקנא ביה אגא, זמנין נפיק ביה ינוקא.

אמר ליה: אי הכי - מותר לכתחילה.

5. קיב, א-ב

רפ"י

איפסיק רצועה דסנדליה. ונפל הסנדל מרגלו שע"י הרצועה הוא עומד שהסנדל פתוח מעל גביו וצדדיו של עץ או של עור שלוק וקשה והרצועות נקשרות על גב הרגל ומעמידות אותו:

שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה. דראוי לטלטול:

וכרוך. במקום הרצועה ונועלו עד שתכנס:

אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף. בחצר: **שבקיה.** במקום שנפל מרגלך ולא תטלנו בידך להצניעו:

ומ"ש מדר' ירמיה. דשרא ליה ר' אבהו לנועלו ע"י גמי:

התם. בכרמלית כגון בקעה לא הוה מינטר:

והא מנא הוא. ואמאי אסור לטלטלו והא עדיין תורת מנעל עליו:

דאי בעינא הפיכנא מימין לשמאל.

שהסנדל יש לו שתי תרסיות והן של עור מקום קביעות הרצועות אחת מבחוץ ואחת מבפנים לבין שני רגלים כעין שיש למנעלים שלנו וכשנפסק הפנימי ראוי הוא לתקנו ואע"ג שתיקונו ניכר וגנאי הוא מיהו לצד פנים לא מיתחזי וכשנפסקה חיצונה אינו הגון שוב לתקנו והך דאביי חיצונה איפסיק משום הכי אסריה רב יוסף אפילו לטלטלו וא"ל אביי והא אכתי מנא הוא דהפיכנא ליה לרגל האחרת ונמצאת החיצונה פנימית:

א"ל מדקא מתרץ רבי יוחנן. למילתיה דר"י לקמן ומפרש לה:

ש"מ הלכה כר"י. דאמר משנפסקה החיצונה לאו מנא הוא:

אזניו. שכלפי גב הרגל שאוחזו בהן כשנועלו:

תרסיותיו. מקום קביעות הרצועות: **הכף.** שול"א בלע"ז {**סוליה**} שתחת פרסות הרגל:

טהור. דתו לא מתקני ליה וא"י מתקני ליה חדוש הוא והשתא מיהא בטיל ליה:

טמא. לא פרח טומאה מעליו דאכתי מנא הוא ואפילו נפסקה החיצונה דאי בעי מפיך ליה מימין לשמאל ונמצאת חיצונה נעשית פנימית: ואמר עולא גרסי:

אליבא דמאן. מהני תנאי א"ר יוחנן דמאי דסבירא ליה לענין טומאה ס"ל לענין טלטול שבת אבל לענין חליצה מודה לבר פלוגתיה:

אילימא לרבנן. אשמעינן רבי יוחנן דכי היכי דלענין טומאה משוי ליה מנא לענין שבת נמי מנא הוא אבל לחליצה לאו מנא הוא ואינו כשר לחליצה והא אנן תנן חליצה בסנדל של שמאל בימין שהחליצה ברגל ימיני ואם נעל בו סנדל שמאל וחליצה כשר ואי נפסקה חיצונה דסנדל של שמאל אמאי לא הוה כשר לחלוץ הואיל ובעלמא סנדל הוא משום דחזי להפוכי הי"ח חזי להפוכי:

אלא אליבא דר"י. אמרה ר' יוחנן למילתיה ולאשמעינן דבחליצה מודה ר"י דמנא הוא כגון שנפסקה חיצונה של שמאל הופכו לימין וחולץ וכדתנן של שמאל בימין חליצה כשירה: **אימר דאמרינן חליצה כשירה.** היכא דלא נפסקו תרסיותיו:

דלמילתיה. ברגל העשוי לו מנא הוא: **הכא למילתיה לאו מנא הוא.** דהא ר"י לענין טומאה ושבת לאו מנא משוי ליה:

רבי ירמיה הוה קאזיל בתריה דרבי אבהו בכרמלית.

איפסיק רצועה דסנדליה.

אמר ליה: מאי נייעבד לה?

אמר ליה: שקול גמי לח דחזי למאכל בהמה, וכרוך עילויה.

אביי הוה קאי קמיה דרב יוסף,

איפסיק ליה רצועה.

אמר ליה: מאי איעביד ליה?

אמר ליה: שבקיה.

מאי שנא מדרבי ירמיה?

התם - לא מינטר,

הכא - מינטר.

והא מנא הוא, דאי בעינא - הפיכנא ליה מימין לשמאל!

אמר ליה: מדקמתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה,

שמע מינה: הלכה כרבי יהודה.

מאי היא?

דתנאי:

"סנדל: שנפסקו שתי אזניו,

או שתי תרסיותיו,

או שניטל כל הכף שלו - טהור.

אחת מאזניו,

או אחת מתרסיותיו,

או שניטל רוב הכף שלו - טמא.

רבי יהודה אומר:

נפסקה פנימית - טמא,

החיצונה - טהור."

ואמר עולא ואיתימא רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן:

כמחלוקת לענין טומאה,

כך מחלוקת לענין שבת.

אבל לא לענין חליצה.

והוינו בה: רבי יוחנן - אליבא דמאן?

אילימא אליבא דרבנן: מדלענין טומאה מנא הוי,

לענין שבת - נמי מנא הוי,

אבל לא לחליצה - דלאו מנא הוא,

והתנן:

"חליצה של שמאל בימין - חליצתה כשירה" (יבמות קא.)!

ואלא אליבא דרבי יהודה: מדלענין טומאה - לאו מנא הוא,

לענין שבת - נמי לאו מנא הוא,

אבל לא לחליצה - דמנא הוא,

אימר דאמרינן: "חליצה של שמאל בימין - חליצתה כשירה" - היכא דלמילתיה מנא הוא

הכא - למילתיה לאו מנא הוא,

דהא אמר רבי יהודה: "נפסקה החיצונה טהור",

אלמא: לאו מנא הוא!

רפ"י

אימא וכן לחליצה. כדמפרש ואזיל ואשמעינן דכי אמרינן חלצה כו' ואלבא דרבנן לא מצינן לאוקמיה לדרבי יוחנן ולמימר וכן לחליצה ולאשמעינן דמנא הוא דא"כ מאי אתא לאשמעינן ר' יוחנן כיון דלמילתיה מנא הוא בהדיא תנן לה מתניתין ומשום דאפכי לא מיפסל דתנן חלצה בשל שמאל בימין חליצתה כשרה והיינו דאמר לעיל דמתרץ רבי יוחנן אליביה דר' יהודה:

ומי אמר ר' יוחנן הכי. דהלכה כר' יהודה:

טמא מדרס. אם היה של זב והיה טמא מדרס לא טהר מטומאתו כשנפסקה ועודנו אב הטומאה:

מאי לאו. אפילו חיצונה ומשום דחזי לאפוכי ולתקנה וה"ה אע"ג דלא תיקנה דע"כ אי כשנפסקה פרחא לה טומאתה תו לא הדרה אלא להכי נקט תקנה משום סיפא לאשמעינן רבותא דאע"ג דתיקנה לראשונה כי הדר נפסקה שניה טהור מן המדרס:

אדתני נפסקה שניה. אע"פ שתקנה טהור מן המדרס דכיוון שנפסקו שתיהן בטיל ליה:

אבל טמא מגע מדרס. והוי ראשון לטומאה דעדיין כלי הוא דחזי למילתיה דהא מיתקנה ראשונה ואף למדרס הוא ראוי אי הוה נעיל ליה זב מכאן ולהבא מיהו מטומאת מדרס קמיתא דהויא עליה טהוי כדאמרינן לקמן פנים חדשות באו לכאן וכל תורת מנעל שהיתה עליה בשעת קבלת טומאה ראשונה הלכה לה וכיון דכלי הוא הוי ראשון שהרי נגע בעצמו כשהיה אב הטומא' וכל זמן שהוא כלי וראוי לקבל טומאה לא טהר מטומאת המגע:

ליפלוג כו'. למה לי למינקט נפסקה שניה דנפסקו שתיהן הא ע"כ הא שניה החיצונה היא ומשום היא לחודה הוה ליה למיתני טהור מן המדרס:

תהא משנתנו. הך דמדרס: **ד' אונים ד' תרסיותים.** והך דנפסקי שניה דקתני תרווייהו בחיצונות קאמר וסתמא כרבי יהודה דכיון דנפסקו חיצונות טהור:

שלא לשבר דבריו של רבי יוחנן. דאמר הלכה כרבי יהודה: **אמוראי נינהו.** רבה בר בר חנה אמרה לההיא דלעיל והא רבין אמרה:

לעולם, אליבא דרבי יהודה, אימא: וכן לחליצה.

והא קמשמע לן:

דכי אמרינן: "חלצה של שמאל בשל ימין - חליצתה כשרה" -

קיבב

היא אדלמילתיה מנא הוא, אבל היא - למילתיה לאו מנא הוא.

ומי אמר רבי יוחנן הכי?!

והאמר רבי יוחנן:

הלכה כסתם משנה,

ותנן:

"סנדל שנפסקה אחת מאזניו ותיקנה - טמא מדרס,

נפסקה שניה ותיקנה - טהור מלמטמא מדרס, אבל טמא מגע מדרס" (כלים כו, ד).

מאי לאו, לא שניא פנימית ולא שניא חיצונה!

לא, פנימית דוקא.

אבל חיצונה מאי? טהור?!

אי הכי, אדתני:

"נפסקה שניה ותיקנה - טהור מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס",

ניפלוג בדידה:

במה דברים אמורים: שנפסקה פנימית,

אבל חיצונה - טהור!

אמר רב יצחק בן יוסף:

תהא משנתנו בסנדל שיש לו ארבע אוננים וארבע תרסיותים,

שלא לשבור דבריו של רבי יוחנן.

כי אתא רבין אמר רב חנן בר אבא אמר רב:

הלכה כרבי יהודה.

ורבי יוחנן אמר:

אין הלכה כרבי יהודה.

ומי אמר רבי יוחנן הכי?!

והא מדמתרץ רבי יוחנן אליבא דרבי יהודה,

שמע מינה: כרבי יהודה סבירא ליה!

אמוראי נינהו ואליבא דרבי יוחנן.

6. קיב, ב

רש"י

כל כלי בעלי בתים. לגבי כלי עץ
 תנא לה במסכת כלים :
שיעורן כרימונים. לטהר
 מטומאתן אבל פחות מכאן
 חייס עליה ולא מבטיל ליה :
וחזר וניקב כמוציא זית. אצל
 נקב הראשון :
עד שהשלים. הסתימה למוציא
 רימון :
הא מתקנה ראשונה. ולא בטל
 מתורת מנעל :
פנים חדשות. משירדה לו
 טומאת מדרס נתחדשו פנים
 הללו ואין זו הראשון שכבר
 נתקלקל בו כדי ביטולו :
לית דין בר אינש. אלא מלאך :
כגון דין בר אינש. גברא בכולא :
חמורו דר' פנחס. מפורש בהכל
 שוחטין (חולין דף ז.) ודרבי
 חנינא במסכת תענית (ד' כד.) :

תנן התם:

"כל כלי בעלי בתים - שיעורן כרימונים" (כלים יז, א).

בעי חזקיה⁴⁵¹:

ניקב כמוציא זית וסתמו,
 וחזר וניקב כמוציא זית וסתמו,
 עד שהשלימו למוציא רימון - מהו?

אמר ליה רבי יוחנן:

רבי, שנית לנו:

"סנדל שפסקה אחת מאזניו ותיקנה טמא מדרס.

נפסקה שניה ותיקנה טהור מן המדרס, אבל טמא מגע מדרס."

ואמרינן לך: מאי שנא ראשונה, דהא קיימא שניה,

שניה נמי היא מתקנה ראשונה!

ואמרת לן עליה: פנים חדשות באו לכאן.

הכא נמי - פנים חדשות באו לכאן.

קרי עליה: לית דין בר אינש!

איכא דאמרי:

כגון דין בר אינש.

אמר רבי זירא אמר רבא בר זימונא:

אם ראשונים בני מלאכים - אנו בני אנשים,

ואם ראשונים בני אנשים - אנו כחמורים,

ולא כחמורו של **רבי חנינא בן דוסא** ושל **רבי פנחס בן יאיר**, אלא כשאר חמורים.

⁴⁵¹ הגהות הב"ח. גירסת וילנא : רבי חזקיה

רס"י

תּרתי אוני. אזנים שכופלים
לתוכו ובאחת מהן יכול להוציא
היין:
שלאכא. ברצוין {ברוצוין}:
זרבובית):
מהו דתימא מבטל ליה. לקשר
שעל פיה ומוציא מה שבתוכו
דרך שלאכא:

7. קיב, ב

"ונודות יין וְשָׁמוֹ".

פְּשִׁטָּא!

לא! צְרִיכָא, דְּאִית לִיה תְּרִיתִי אוּנִי,
מֵהוּ דְּתִימָא: חָדָא מִינֵיהּ בְּטוּלִי מְבַטֵּל לָהּ,
קָא מִשְׁמַע לָן.

"קדידה של בשר".

פְּשִׁטָּא!

לא! צְרִיכָא, דְּאִית לָהּ שְׁלֵאכָא,
מֵהוּ דְּתִימָא: בְּטוּלִי מְבַטֵּל לָהּ,
קָא מִשְׁמַע לָן.

8. קיב, ב - קיג, א

רש"י

תרי איסורי. שני חבלים קושר ברחב הפתח זה למעלה מזה לישנא אחרינא תרי איסורי שקושרין היום בשני צידי הפתח ולא היתה תלויה בה מאתמול: **חדא מינייהו**. אחד מן הראשים [ולל"א] חד מיניהו מבטל ליה כשיוציא הבהמה לא יתיר אלא תחתון ויוציאנה בדוחק: **מכלל דפליגי**. בתמיה ואמאי איפלגו הא דמי להנד דלעיל:

"דבי אליעזר בן יעקב אומר:

קושרין לפני הבהמה בשביל שלא תצא.

פשיטא!

לא! צריכא, דאית לה תרתיה איסרי, קיג, א מהו דתימא: אַחדא מינייהו בטולי מבטיל, קא משמע לן.

אמר רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל:
הלכה פרבי אליעזר בן יעקב.

אמר ליה אביי:
"הלכה", מכלל דפליגי?!

אמר ליה:
מאי נפקא לך מינה?

אמר ליה:
גמרא גמור, זמורתא תהא?!

9. קיג, א

רס"י

מתני'

קושרין דלי בפסקיא. ע"פ הבור דפסקיא לא מבטל [ליה] התם: אבל לא בחבל. דמבטל ליה התם והוי קשר של קיימא שהרי קשור ותלוי שם תמיד: ורבי יהודה מתיר. בגמרא מפרש:

גמ'

בחבל דגרדי. פליגי דצריך לה ולא מבטל לה: חבל דלי שנפסק. באמצעיתו: לא יהא קושר. דקשר של קיימא הוא לעולם: כורך עליו. מחבר שני ראשי הפיסוק זה על זה וכורך עליהם פונדא אזור חלול או פסיקיא פיישול"א {רצועה}: ובלבד שלא יענבנו. לחבל דר"י סבר גזרין עניבה אטו קשירה ורבנן לא גזרו: מיחלף. אינו ניכר בין זה לזה ואי שרינן בדגרדי אתי למישרי בדעלמא: וקושרו בפרה. ראשו אחד והשני באבוס ולא חיישינן שמא כשיתיר הפרה לא יתיר אלא הקשר שבראשה ויבטל החבל באבוס שיהא מוכן לכך או יתיר שבאבוס ויבטל אותו שבפרה ונמצא האחד של קיימא:

משנה

קושרין דלי בפסקיא, אבל לא בחבל.
 רבי יהודה: מתיר.
 כלל אמר רבי יהודה:
 כל קשר שאינו של קיימא - אין חייבין עליו.

גמרא

"חבל" דמאי?
 אי לימא: חבל דעלמא,
 "רבי יהודה מתיר"?! קשר של קיימא הוא!

אלא: חבל דגרדי.

למימרא: דרבנן סברי: גזרין חבל דגרדי אטו חבל דעלמא,
 ורבי יהודה סבר: לא גזרין.
 ורמיהו:

"חבל דלי שנפסק - לא יהא קושרו, אלא עונבו,
 ורבי יהודה אומר:
 כורך עליו פונדא או פסקיא, ובלבד שלא יענבנו."
 קשיא דרבי יהודה אדרבי יהודה!
 קשיא דרבנן אדרבנן!

"דרבנן אדרבנן" - לא קשיא:
 חבל בחבל - מיחלף,
 עניבה בקשירה - לא מיחלפא.

"דרבי יהודה אדרבי יהודה" - לא קשיא:
 התם - לא משום דמיחלפא עניבה בקשירה,
 אלא, עניבה גופה - קשירה היא.

אמר רבי אבא אמר רב חייא בר אשי אמר רב:
 מביא אדם חבל מתוך ביתו, וקושרו בפרה ובאבוס.

איתיביה רבי אחא אריכא, דהוא רבי אחא בר פפא, לרבי אבא:
 "חבל שבאבוס - קושרו בפרה,
 ושבפרה - קושרו באבוס,
 ובלבד שלא יביא חבל מתוך ביתו ויקשור בפרה ובאבוס!"

התם - חבל דעלמא,
 הכא - חבל דגרדי.

10. קיג, א

כ"י

כלי קיואי. כלי אורגים ואידי דאיירי בחבל דגרדי נקט לה הכא:
מותר לטלטלן. לשני הקנים לתשיש אחר ואשמעינן דאין גרדי מקפיד עליהם ולא הוי מלאכתן לאיסור:
כובד העליון והתחתון. אנשובליש {כבדים} הכבוד העליון והתחתון הם הגלילים, שכורכים עליהם את חוטי השתי בנול האורגים} :
מהו. מי אמרינן אידי דיקירי לא חזו סתמייהו לתשיש אחרניא והוה ליה דבר שמלאכתו לאיסור:
ורפיא בידיה. רפוייה היתה התשובה בפיו אם לאסור אם להתיר:
העמודים. טריוור"ש {טילייר"ש: מתקני אריגה} בלע"ז אותם המנוקבות שאורגין בהן הנשים:
דקא עביד גומא. כשחולצן מן הארץ שהן תחובות בגומא מויד העפר ועביד גומא מקום העמוד. משום ניטלן בשבת נקט לה דאי לא הוי מגולין אין לו במה לאוחזה: **אינו חושש.** לפי שאינה מושרשת:
ולא משום מעשר. להיות בטילה בנטיעה זו וכשנטלה יצטרך לחזור ולעשר:
לפי שאין ניטלין. אף בחול מפני כובדן הלכך כל מלאכתן לכך:

אמר רב יהודה אמר שמואל:
 כלי קיואי - מותר לטלטלן בשבת.

בעו מיניה מרב יהודה:
 כובד העליון וכובד התחתון - מהו?

'אין ולא' ורפיא בידיה.

איתמר:

אמר רב נחמן אמר שמואל:
 כלי קיואי - מותר לטלטלן בשבת,
 אפילו כובד העליון וכובד התחתון,
 אבל לא את העמודים.

אמר ליה רבא לרב נחמן:

מאי שנא עמודים דלא?
 איילימא: דקעביד גומות, גומות - ממילא קא הויין!
 דתנן:

"הטומן לפת וצננות תחת הגפן,

אם מקצת עליו מגולין - אינו חושש: לא משום כלאים,
 ולא משום שביעית,
 ולא משום מעשר,

וניטלין בשבת" (כלאים א, ט)!

בשדה - לא אתי לאשוויי גומות,
 הכא, בבית - אתי לאשוויי גומות.

בעא מיניה רבי יוחנן מרבי יהודה בר ליואי:
 כלי קיואי, כגון כובד העליון וכובד התחתון - מהו לטלטלן בשבת?

אמר ליה:
 אין מטלטלין.

מה טעם?

לפי שאין ניטלין.

11. קיג, א

רפ"י

משנה

מִקְפְּלִין אֶת הַבָּלִים אֶפִּילוּ אַרְבַּעַה וְחֻמְשָׁה פְּעָמִים,
וּמְצִיעִין אֶת הַמְּטוֹת מִלִּילֵי שַׁבַּת לַשַּׁבַּת.
אֲבָל לֹא מִשַּׁבַּת לְמוֹצָאֵי שַׁבַּת.
רַבִּי יִשְׁמַעֵאל אוֹמֵר:
מִקְפְּלִין אֶת הַבָּלִים,
וּמְצִיעִין אֶת הַמְּטוֹת מִיּוֹם הַכִּיּוּפּוּרִים לַשַּׁבַּת.
וְחֻלְבֵי שַׁבַּת קָרִיבִין בְּיוֹם הַכִּיּוּפּוּרִים, אֲבָל לֹא שָׁל יוֹם הַכִּיּוּפּוּרִים בְּשַׁבַּת.
רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר:
לֹא שָׁל שַׁבַּת קָרִיבִין בְּיוֹם הַכִּיּוּפּוּרִים,
וְלֹא שָׁל יוֹם הַכִּיּוּפּוּרִים קָרִיבִין בְּשַׁבַּת.

גמרא

אָמַר רַבִּי רַבִּי יִנְאִי:

לֹא שָׁנוּ אֱלָא בְּאֶדָם אֶחָד,

אֲבָל בְּשָׁנֵי בְּנֵי אָדָם - לֹא.

וּבְאֶדָם אֶחָד נָמִי לֹא אָמְרוּ אֱלָא בְּחֻדְשִׁים,

אֲבָל בִּישָׁנִים - לֹא.

וְחֻדְשִׁים נָמִי לֹא אָמְרוּ אֱלָא בְּלַבָּנִים,

אֲבָל בְּצַבּוּעִים - לֹא.

וְלֹא אָמְרוּ אֱלָא שְׁאִין לוֹ לְהַחְלִיף,

אֲבָל יֵשׁ לוֹ לְהַחְלִיף - לֹא.

תנא:

"שָׁל בֵּית רַבִּן גַּמְלִיאֵל לֹא הָיוּ מִקְפְּלִים כְּלֵי לָבָן שְׁלֵהוּ.
מִפְּנֵי שְׁהִיָּה לָהֶן לְהַחְלִיף".

אָמַר רַב הוֹנָא:

אִם יֵשׁ לוֹ לְהַחְלִיף - יַחְלִיף,

וְאִם אֵין לוֹ לְהַחְלִיף - יִשְׁלֵשֵׁל בְּבִגְדָיו.

מִתְקִיף לָהּ רַב סַפְרָא:

וְהָא מִיתְחַזֵּי כְּרַמּוֹת רוּחָא!

כִּיּוֹן דְּכָל יוֹמָא לֹא קָעֲבִיד, וְהָאִידְנָא הוּא דְקָא עֲבִיד,

לֹא מִיתְחַזֵּי כְּרַמּוֹת רוּחָא.

מתני'
מקפלין את הכלים. בגדים
כשפושטין מקפלין מפני
שמתרככין מכיבוסם ומתקמטי'
כשאינן מקופלים:
אפי' ד' או ה' פעמים. כדי
לחזור וללבושן בו ביום:
מיוה"כ לשבת. כגון אם חל
יוה"כ להיות בע"ש:
קריבין ביוה"כ. שחל להיות
במוצאי שבת:

גמ'

בשני בני אדם. כשמקפלין אותן
מפשטין קמטיהן ונראין
כמתקנין:
ישנים. קיפולן מתקנן יותר מן
החדשים שהחדשים קשין
מאליהן ואין ממהרין לקמוט:
צבועין. קיפולן מתקנן:
יש לו. אחרים להחליף היום
לא:
כלי לבן שלהן. רבותא נקט וכל
שכן צבועים:
יש לו להחליף יחליף. מי שיש
לו בגדים לבד מאותן שלבש
בחול יחליפם בשבת:
ישלשל בבגדיו. כלפי מטה
שיראו ארוכים והוא מדת
עשירים היושבים בביתם ואינם
צריכים לסלק בגדיהם מן הארץ
בשביל מלאכה וכבוד שבת הוא:

12. קיג, א-ב

רָשׁ"י

מכבדותי. שמכבדין בעליהן :
שלא יהא הילוכך כו'. לקמן מפרש להו :
ממצוא חפצך. כי ההוא דאמרינן בעירובין (דף לח:) לא יטייל אדם לסוף שדהו בשבת לידע מה היא צריכה [אחר השבת]:
חפצי שמים מותרים. כגון פוסקים צדקה ומשדכין על התנוקות ליארס (לקמן קנ.):
שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול. כגון מקח וממכר וחשבונות:
הרהור מותר. להרהר בלבו כך וכך יציאות אני צריך להוציא על שדה זו:
אם יכול להניח רגלו ראשונה. שעקר מצד זה להניח לצד זה:
קודם שתעקר שניה. שאין רחבה יותר מכדי פסיעה ורגלו אחת לצד זה ושניה לצד זה:
מותר. אף לדלג ולעקור את זו קודם שנחה ראשונה:
אסור. לקפוץ: **ליקף.** למקום שהאמה כלה שם:
ליעבר. שישים רגלו במים:
זימנין דמיתווסן מאניה. ישורו במים:
שפיר דמי. לדלג:
מהו לפסוע פסיעה גסה. מי עבר משום מעשות דרכיך פסיעה גסה יותר מאמה פסיעה בינונית אמה:
קידושא דבי שמשי. השותה מיין של קידוש בלילי שבתות:

"וכבדתו מעשות דרכיך"⁴⁵² (ישעיהו נח, יג).

"וכבדתו" - שלא יהא מלבושך של שבת כמלבושך של חול.

וכי הא דרבי יוחנן קרי למאניה: 'מכבדותי'.

"מעשות דרכיך" - שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול.

"ממצוא חפצך" - חפצך - אסורין, חפצי שמים - מותרין.

קיג, **"ודבר דבר"** -^א שלא יהא דבורך של שבת כדבורך של חול.

דבור - אסור, הרהור - מותר.

בשלמא כולהו - לחיי,

אלא, "שלא יהא הילוכך של שבת כהילוכך של חול" - מאי היא?

כי הא דאמר רב הונא אמר רב,

ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רב הונא:

היה מהלך בשבת ופגע באמת המים,

אם יכול להניח את רגלו ראשונה קודם שתעקר שניה - מותר,

ואם לאו - אסור.

מתקיף לה רבא:

היכי ליעביד?

לקיף⁴⁵³ - קמפיש בהילוכא!

ליעבר - זימנין דמיתווסן מאני מיא, ואתי לידי סחיטה!

אלא, בהא פיון דלא אפשר - שפיר דמי.

אלא, כדבעא מיניה רבי מדבי ישמעאל ברבי יוסי:

מהו לפסוע פסיעה גסה בשבת?

אמר לו:

וכי בחול מי הותרה?!

שאני אומר: פסיעה גסה - נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם.

ומהדר ליה - בקידושא דבי שמשי.

⁴⁵² אם תשיב משבת רגלך עשות חפצך ביום קדשי וקראת לשבת ענג לקדוש יהוה מכבד וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר

⁴⁵³ כתב יד מינכן

13. קיג, ב

רש"י

מהו לאכול אדמה. ארזיל"א {חומר, טין} בלע"ז מי גזרו בה משום שחיקת סמנים כשאר רפואה או לא: שהיא מלקה. מביא לידי חולי: מבשר אבותיו. שמתו שם בגולה: שקצים ורמשים הא ודאי אתמחוי אתמחו ולא נעשו עפר: אלא כיון דמלקי. גזרו בה משום אוכל שקצים ורמשים: קדחו ליה תחלא. נקלטו השחלים באדמה וגדלו במעיו ונגע בלבו ומת:

בעא מיניה רבי מרבי ישמעאל ברבי יוסי: מהו לאכול אדמה בשבת?

אמר לו: וכי בחול מי הותרה!? שאני אומר: אף בחול - אסור, מפני שהוא מלקה.

אמר רבי אמי: כל האוכל מעפרה של בכל - כאילו אוכל מבשר אבותיו. ויש אומרים: כאילו אוכל שקצים ורמשים, דכתיב: "וימח את כל היקום"⁴⁵⁴ (בראשית ז, כג).

אמר ריש לקיש: למה נקרא שמה "שינער" (בראשית י, י; יא, ב)? שכל ימתי מבול נגערו לשם.

אמר רבי יוחנן: למה נקרא שמה "מצולה" (ישעיהו מד, כז)? שכל ימתי מבול נצטללו לשם.

"ויש אומרים: כאילו אוכל שקצים ורמשים".

והא ודאי איתמחויי איתמחו!

אמרי: כיון דמלקי - גזרו ביה רבנן.

דהא ההוא גברא דאכל גרגישתא, ואכל תחלי, וקדחו ליה תחליה בלביה, ומית.

⁴⁵⁴ וימח את כל היקום אשר על פני האדמה מאדם עד רמש ועד עוף השמים וימחו מן הארץ וישאר אף נח ואשר אתו בתבה

14. קיג, ב

רש"י

שמלותיך. וכי ערומה היתה אלא שמלות מיוחדות והיינו דשבת:

ותרד הגורן והדר ותעש. שם סכה ולבשה שמלות נאות שלא יפגשו בה כשהיא מקושטת ויאמרו זונה היא:

שמואל. שהיתה שכינה קוראה לו מתוך ההיכל ולא היה יודע מי קורא לו וכתוב התם ויבן עלי כי ה' קורא לנער ויאמר לו לך שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר ה' כי שומע עבדך והוא לא רצה להזכיר השם שמא אין זו שכינה:

בני אדם המהוגנין. שבקוצרים לילך עמהם:

לישאל בנערה. כל נערות שרואה היה דרכו לישאל מי הן אי"כ מסתכל בהן היה:

שני שבלין לקטה. כשהיא רואה שני שבלין שנפלו מן הקוצרים לוקטתן אבל שלש שוכבות יחד אין לוקטתן דהכי היא מתניתין (פאה פ"ו משנה ה) שני שבלים לקט ג' אינו לקט:

עומדות. שבלים עומדות ששכב בועז לוקטת מעומד דשכחת קמה נמי הוי שכחה:

נופלות. אותן שנשרו מן הקוצרים לוקטת מיושב ואינה שחה ליטלן משום צניעות:

"וְרַחֲצֵת וְסָכְתָּ וְשִׁמְתָּ שְׂמֹלֶתְךָ" ⁴⁵⁵ (רות ג, ג).

אמר רבי אלעזר:
אלו בגדים של שבת.

"תן לחכם ויחכם עוד" ⁴⁵⁶ (משלי ט, ט).

אמר רבי אלעזר:

זו רות המואביה ושמואל הרמתי.

"רות" - דאילו נעמי קאמרה לה: **"וְרַחֲצֵת וְסָכְתָּ וְשִׁמְתָּ שְׂמֹלֶתְךָ עֲלֶיךָ וְיָרַדְתָּ הַגֶּרְןָּ"** (רות ג, ג),
ואילו בדידה, כתיב: **"וְתָרַד הַגֶּרְןָּ"** ⁴⁵⁷ (רות ג, ו), והדר: **"וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר צִוְּתָהּ הַמֹּתֵת"** (רות ג, ו).
"שמואל" - דאילו עלי קאמר ליה: **"שָׁכַב וְהָיָה אִם יִקְרָא אֵלַיךְ,**

וְאָמַרְתָּ דְבַר ה' מִי שָׁמַע עַבְדְּךָ" ⁴⁵⁸ (שמואל א' ג, ט),

ואילו בדידה, כתיב ביה: **"וַיָּבֵא ה' וַיִּתְיַצֵּב וַיִּקְרָא כַּפְּעַם בַּפְּעַם שְׂמוּאֵל שְׂמוּאֵל,**
וַיֹּאמֶר שְׂמוּאֵל דְּבַר מִי שָׁמַע עַבְדְּךָ" (שמואל א' ג, י), ולא אמר: "דבר ה'".

"וַתֵּלֶךְ וַתָּבֵא וַתִּלְקַט בַּשָּׂדֶה" ⁴⁵⁹ (רות ב, ג).

אמר רבי אלעזר:

שְׁהֵלְכָה וּבָאָתָּה, הֵלְכָה וּבָאָתָּה, עַד שֶׁמְצָאָה בְּנֵי אָדָם הַמְהוּגְנִין לִילְךָ עִמָּהֶם.

"וַיֹּאמֶר בַּעֲזוֹ לְנַעֲרוֹ הַנֶּעֱצֵב עַל הַקּוֹצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת" (רות ב, ה).

וכי דרכו של בעז לשאול בנערה?!

אמר רבי אלעזר:

דבר חכמה ראה בה:

שתי שבלין - לקטה,

שלוש שבלין - לא לקטה.

במתניתא תנא:

"דְּבַר צְנִיעוּת רָאָה בָּהּ,

עוֹמְדוֹת - מְעוֹמֵד,

נוֹפְלוֹת - מְיוֹשֵׁב."

"וְכֵן תִּדְבְּקִין עִם נַעֲרָתִי" ⁴⁶⁰ (רות ב, ח).

וכי דרכו של בעז לדבק עם הנשים?!

אמר רבי אלעזר:

כִּיִּן דְּחֹזָא **"וַתִּשָּׂק עַרְפָּה לְחַמוֹתֶיהָ וְרוּת דְּבָקָה בָּהּ"** ⁴⁶¹ (רות א, יד),

אמר: שרי לאידבוקי בה.

"וַיֹּאמֶר לָהּ בַּעֲזוֹ לַעֲתַת הָאֵמֶל גְּשִׁי הַלֵּם" ⁴⁶² (רות ב, יד).

אמר רבי אלעזר:

רְמֹז רְמִז לָהּ: עֲתִידָה מְלָכוֹת בֵּית דָּוִד לְצִאת מִמֶּנָּה,

דְּכָתִיב בֵּיהּ: **"הַלֵּם"** (רות ב, יד),

שְׁנֵאמַר: **"וַיָּבֵא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי ה',"**

וַיֹּאמֶר מִי אֲנֹכִי אֲדֹנָי אֱלֹהִים וּמִי בֵּיתִי מִי הַבָּאֲתָנִי עַד הַלֵּם" (שמואל ב' ז, יח).

⁴⁵⁵ וְרַחֲצֵת וְסָכְתָּ וְשִׁמְתָּ שְׂמֹלֶתְךָ עֲלֶיךָ וְיָרַדְתָּ הַגֶּרְןָּ אל תודעי לאיש עד פלתו לאכל ולשתות

⁴⁵⁶ תן לחכם ויחכם עוד הודע לצדיק ויוסף לקח

⁴⁵⁷ ותרד הגרן ותעש ככל אשר צויתה המותה

⁴⁵⁸ ויאמר עלי לשמואל לך שכב והיה אם יקרא אליך ואמרת דבר יהוה מי שמע עבדך וילך שמואל וישכב במקומו

⁴⁵⁹ ותלך ותבוא ותלקט בשדה אחרי הקוצרים ויקר מוקרה חלקת השדה לבעז אשר ממשפחת אלימלך

⁴⁶⁰ ויאמר בעז אל רות הלוא שמעת בתי אל תלכי ללקט בשדה אחר וגם לא תעבורי מזה וכה תדבקין עם נערתִי

⁴⁶¹ ותשנה קולן ותבקיענה עוד ותשק ערפה לחמותה ורות דבקה בה

⁴⁶² ויאמר לה בעז לעת האכל גשי הלם ואכלת מן הלחם וטבלת פתך בחמין ותשב מצד הקוצרים ויצבט לה קלי ותאכל ותשבע ותתר

רש"י

רמז רמז לה. רוח הקדש נזרקה בו :
מצד הקוצרים. כל הקוצרים הפסיקו בינו לבניה ולא הושיבה בתוכם או אצלו רוח הקדש נזרקה בו ולרמו שמלכות בית דוד היוצאת משניהם עתידה ליחלק דאילו ישבה בתוכם לא היה זה רמז הפסקה בין שניהם :
ותאכל ותשבע. לשון עושר הוא דוד שלמה וחזקיה כתיב בהן עושר שהיו מביאים להן כל מלכי ארץ מנחה :
אהוריה. ממונה על הסוסים ופרדות שלו :
ותחת כבודו. איידי דאיירי בקרא בפלוגתא דרבי יוחנן ור"א ורבי שמואל בר נחמני נקטיה להאי הכא : ה"ג רבי יוחנן אומר תחת כבודו ולא כבודו ממש רבי יוחנן לטעמיה דר"א קרי למאניה מכבודתי רא"א תחת כבודו ממש ר' שמואל בר נחמני אומר תחת כבודו כשריפת בני אהרן כוי והכי פירושא בין לרבי יוחנן בין לר"א אלא רבי יוחנן משמע ליה תחת כבודו כמו תחת רגליו לשון תחתית וכבודו היינו בגדיו וה"ק תחת בגדיהם של חיילותיו של סנחריב יקד יקוד ולא בגדיהם נשרפו ור"א משמע ליה תחת לשון חליפין כמו ישלם תחת השור (שמות כא) משום דר"א לא קרי למאני מכבודתיה לכך ע"כ כבודו היינו גופו וה"ק כבודו ממש ישרף ותחתיו יהא אפר ושריפה כיקוד אש ורבי שמואל משמע ליה תחת כרי יוחנן וכבודו כר"א הלכך קרא כרי יוחנן מידרש ותחת כבודו נשרף ולא כבודו ממש והאי כבודו גופו הוא והלכך כשריפת בני אהרן שריפת נשמה וגוף קיים כדאמרינן בסנהדרין בדי מיתות (ד' נב) :

"וְטַבַּלְתָּ פִתְּהָ בַחֲמִין" (רות ב, יד).

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר :

מִכָּאֵן שֶׁהַחֲמִין יָפָה לְשָׂרֵב.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר :

רָמַז רָמַז לָהּ: עֲתִיד בֶּן לְצֵאת מִמֶּךָ שְׁמַעְשִׂיו קָשִׁין כְּחֲמִין, וּמִנּוּ? מִנְשָׂה.

"וְתִשָּׁבֵב מִצַּד הַקְּצָרִים" (רות ב, יד).

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר :

"מִצַּד הַקְּצָרִים" - וְלֹא בְּתוֹךְ הַקְּצָרִים,

רָמַז רָמַז לָהּ: שְׁעֵתִידָה מְלָכוּת בֵּית דָּוִד שְׁתַּתְּחַלֵּק.

"וַיִּצְבֹּט לָהּ קָלִי וְתֹאכַל" (רות ב, יד).

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר :

"וְתֹאכַל" - בְּיָמֵי דָּוִד,

"וְתִשָּׁבֵעַ" - בְּיָמֵי שְׁלֹמֹה,

"וְתוֹתֵר" - בְּיָמֵי חִזְקִיָּה.

וְאִיכָּא דְאָמַרִּי :

"וְתֹאכַל" - בְּיָמֵי דָּוִד וּבְיָמֵי שְׁלֹמֹה,

"וְתִשָּׁבֵעַ" - בְּיָמֵי חִזְקִיָּה,

"וְתוֹתֵר" - בְּיָמֵי רַבִּי.

דְאָמַר מַר :

אֶהוּרִיָּה דְרַבִּי הוּהוּ עֲתִיר מְשֻׁבֵּר מְלָכָא.

בְּמַתְנִיתָא תָּנָא :

"וְתֹאכַל" - בְּעוֹלָם הַזֶּה,

"וְתִשָּׁבֵעַ" - לְיָמֹת הַמְּשִׁיחַ,

"וְתוֹתֵר" - לְעֵתִיד לְבָא."

"וְתַחַת כְּבוֹדוֹ יִקַּד יִקַּד מִיְקוּד אֵשׁ"⁴⁶³ (ישעיה י, טז).

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן :

"וְתַחַת כְּבוֹדוֹ" - וְלֹא כְּבוֹדוֹ מִמּוֹשׁ.

רַבִּי יוֹחָנָן לְטַעְמִיהָ,

דְרַבִּי יוֹחָנָן קָרִי לְמֵאנִיָּה: 'מְכַבְּדוֹתִי'.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר :

"וְתַחַת כְּבוֹדוֹ" - תַּחַת כְּבוֹדוֹ מִמּוֹשׁ.

רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחֲמָנִי אָמַר :

"תַּחַת כְּבוֹדוֹ" - כְּשֶׁרִיפַת בְּנֵי אֶהְרֹן.

מֵה לְהֵלֶן - שְׂרִיפַת נְשָׁמָה, וְגוֹף קָיָים,

אֶף כָּאֵן - שְׂרִיפַת נְשָׁמָה, וְגוֹף קָיָים.

⁴⁶³ לָכֵן יִשְׁלַח הָאֲדוֹן וְהוּהוּ צְבֹאוֹת בְּמִשְׁמִנֵּי דָּוִן וְתַחַת כְּבוֹדוֹ יִקַּד יִקַּד מִיְקוּד אֵשׁ

15. קיג, ב - קיד, א

רפ"י

מניין לשינוי בגדים. שהוא דרך כבוד לפני המקום: **ולבש בגדים אחרים.** והוציא את הדשן הזקיקו הכתוב ללבוש בגדים פחותים בשעת הוצאת הדשן שאינה עבודה חשובה כדי שלא ימאסו בגדיו החשובים שעובד בהן עבודת אכילה ושתיה כגון קיטור וניסוך: **ותנא דבי ר' ישמעאל.** בדרשא דהאי קרא: **בגדים שבישל בהם קדירה לרבו.** דומיא דהוצאת הדשן: **אל ימזוג בהם כוס לרבו.** לפיכך הוזקק ללבוש בגדים פחותים: **רבב.** שומן וחלב: **חייב מיתה.** שצריך להיות חשוב והגון לכבוד תורתו: **משניאי.** שממאסין עצמן בעיני הבריות והבריות אומרים אוי להם ללומדי התורה שהם מאוסים ומגונים נמצא זה משניא את התורה: **רבד איתמר.** שכבת זרע לשון מרבדים רבדתי ערשי (משלי ז) ריפדתיו וקישטתיו בבשמים מינים המכניסים תאוה ותזקק לי: **בגלימא.** שהוא עליון אפי' רבב: **בלבוש.** שהוא תחתון רבד אין רבב לא: **על המרדעת.** של חמור: **חוצץ.** כל דבר חוצץ לענין טבילה דקפיד עליה וכל חציצה שמקפיד עליו חוצצת: **תנן התם.** במסכת מקוואות ונקט לה משום דבעי למימר של בנאים כו' לומר שדרך תלמיד חכם מקפיד על לבושו: **משני צדדין.** שהיה בו הרבה עד שנבלע בבגד ונראה לצד שני: **מרדעת מצד אחד או מב' צדדין.** לר' ישמעאל דאמר בבגד מצד אחד מרדעת מאי אמר בה:

אמר רבי אחא בר אבא אמר רבי יוחנן:

קי, א מניין לשינוי בגדים מן התורה?

שנאמר: **"ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים"**⁴⁶⁴ (ויקרא ו, ד).

ותנא דבי רבי ישמעאל:

"לימדה תורה דרך ארץ:

בגדים שבישל בהן קדירה לרבו - אל ימזוג בהן כוס לרבו."

אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

גנאי הוא לתלמיד חכם שיצא במנעלים המטולאים לשוק.

והא רבי אחא בר חנינא נפיק!

אמר רבי אחא בריה דרב נחמן:

בטלאי על גב טלאי.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

כל תלמיד חכם שנמצא רבב על בגדו - חייב מיתה,

שנאמר: **"כל משנאי אהבו מות"** (משלי ח, לו),

אל תקרי: **"משנאי"** אלא: **"משנאי"**.

רבינא אמר:

"רבד' איתמר.

ולא פליגי,

הא - בגלימא,

הא - בלבבושא.

ואמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן:

מאי דקתיב: **"כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף"**⁴⁶⁵ (ישעיהו כ, ג)?

"ערום" - בבגדים בלואים,

"ויחף" - במנעלים המטולאים.

תנן התם:

"רבב על המרדעת - חוצץ,

רבן שמעון בן גמליאל אומר:

עד באיטר האיטלקי.

ועל הבגדים:

מצד אחד - אינו חוצץ,

משני צדדין - חוצץ.

רבי יהודה אומר משום רבי ישמעאל:

אף מצד אחד חוצץ" (מקוואות ט, ה-ו).

בעא מיניה רבי שמעון בן לקיש מרבי חנינא:

מרדעת - מצד אחד, או משני צדדין?

אמר ליה:

זו לא שמעתי,

⁴⁶⁴ **ופשט את בגדיו ולבש בגדים אחרים** והוציא את הדשן אל מחוץ למחנה אל מקום טהור
⁴⁶⁵ **כאשר הלך עבדי ישעיהו ערום ויחף** שלוש שנים

רש"י

ר' יוסי אומר של בנאים. פליג אדר' יהודה ואמר לר' ישמעאל בגד של בנאים דהיינו תלמידי חכמים שמקפידין על לבושיהן מצד אחד ושל בור מב' צדדין :

שמחזירים לו אבדה בטביעת עין. כיון שאמר אני מכירה אע"פ שאינו נותן בה סימן כדאמר באלו מציאות (ב"מ כג.):

המקפיד על חלוקו להופכו. לובשו כשהוא הפוך מקפיד עליו והופכו שמקפיד עליו שלא יראו התפירות המגוננות ואימרי החלוק:

בכל מקום. בכל הש"ס ואפי' במסכת כלה דלא רגילי בה אינשי וזה נתן לבו וגרסה מסכת כלה ברייתא היא כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה:

ת"ח שבני עירו מצווין לעשות מלאכתו. כדאמר בפרק ז' דיומא (דף עב:) כתוב א' אומר ועשית לך ארון עץ וכתוב אחד אומר ועשו ארון עצי שטים וגו': **למיטרח בריפתיה.** דבר שאינו יכול לטרוח בו וחייזו תלויין בו: אם יודע להשיב במסכת שהוא עוסק בה ממנים אותו פרנס באתריה:

ואם בכוליה תנויה. דקאי בהא מסכת ומהדר במסכת אחריתי: **אלו כלים האולייירין.** הא דתנן בנאין מצד אחד היינו כלים של אולייירין בלנים שיש להם אלוטיות חשבות להתעטף בהם בני אדם חשובים בצאתם מן המרחץ ומקפידים על טינוף מעט ובנאים לשון בי בני (לעיל דף לג.):

למימרא דחיורי ניהו. מדמקפידין על רבב שעליהם דאילו סומקי לא מיגנו בטינוף פורתא:

שמא לא אזכה. ואשב בין אותן שנדונן בגיהנם שדומין לשולי קדירה:

כיוצא בה שמעתי.

דתנן:

"דבי יוסי אומר:

של בנאין - מצד אחד,

ושל בור - משני הצדדין" (מקוואות ט, ו).

ולא תהא מרדעת חשובה מבגדו של עם הארץ?!

מאי "בנאין"?

אמר רבי יוחנן:

אלו תלמידי חכמים שעוסקין בבגדינו של עולם כל ימיהו.

ואמר רבי יוחנן:

איזהו תלמיד חכם שמחזירין לו אבדה בטביעות העין? זה המקפיד על חלוקו להופכו.

ואמר רבי יוחנן:

איזהו תלמיד חכם שממנין אותו פרנס על הציבור? זה ששואלין אותו דבר הלכה בכל מקום ואומר, ואפילו במסכת פלה.

ואמר רבי יוחנן:

איזהו תלמיד חכם שבני עירו מצווין לעשות לו מלאכתו? זה שמניח חפצו ועוסק בחפצי שמים.

והני מילי למיטרח בריפתיה.

ואמר רבי יוחנן:

איזהו תלמיד חכם? כל ששואלין אותו הלכה בכל מקום, ואומרה.

למאי נפקא מינה?

למנוייה פרנס על הציבור.

אי בחדא מסכתא - באתריה,

אי בכוליה תנויה - בריש מתיבתא.

רבי שמעון בן לקיש אמר:

אלו כלים האולייירין, הבאין ממדינת הים.

למימרא: דחיורי ניהו,

והאמר להו רבי ינאי לבניו:

בני, אל תקברוני לא בכלים לבנים ולא בכלים שחורים,

"לבנים" - שמא לא אזכה, ואהיה פחתן בין אבלים,

"שחורים" - שמא אזכה, ואהיה כאבל בין חתנים,

אלא בכלים האולייירין הבאין ממדינת הים.

אלמא, סומקי ניהו!

לא קשיא:

הא - בגלימי,

הא - בלבושי.

16. קיד, א-ב

רָש"י

חלבי שבת. כגון אברי תמיד של בין הערבים קריבים במוצאי שבת והוא יום הכפורים:

עולת שבת בשבתו. משמע למידרש בלא וי"ו ומשמע דעולת שבת קריבה בשבת אחרת לימד על חלבי שבת כו' :

יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו. וי"ו מיעוטו הוא בשבתו ולא בשבת אחרת:

שקריבים ביי"ט. שחל להיות במוצאי שבת:

נדרים ונדבות. פלוגתא היא במסכת ביצה (דף יט.) ור' ישמעאל סבירא ליה כמאן דאמר קריבין הלכך כיון דנדרים ונדבות שיכול להמתין ולשחטן בחול ולהקריבן נשחטים ונקרבין ביום טוב קל וחומר בחלבי שבת שנשחטו כדרך בזמן וניתותרו הלכך לא איצטריך קרא עולת שבת בשבתו אלא ליום הכפורים:

כי הוינא בבבל. כשלמדתי תורה בבבל קודם שעליתי לא"י:

לא היו תוקעין. שש תקיעות שתוקעין בע"ש להבטיל ולהבדיל משום דיוה"כ קדוש כשבת ואסור בכל מלאכה:

ובמוצ"ש. אם חל בו יוה"כ:

לא היו מבדילין. בתפלה המבדיל בין קדש לקדש כמו שמבדילין ביי"ט שחל להיות במוצ"ש:

דברי הכל היא. לא הוה מסיקנא אדעתאי דתיהוי בפלוגתא דרבי ישמעאל ורבי עקיבא דמתניתין:

רבי עקיבא היא. דחשיב ליה יוה"כ כשבת הלכך לא בעי למתקע להבדיל בין זה לזה להיכרא דלא תקעין אלא בין יום קל ליום חמור וכי היכי דבשבת לא תקעי להבדיל כהנים מלהקריב חלבי שבת ביוה"כ ביוה"כ נמי לא תקעין להבדיל מלהקריב חלבי יוה"כ בשבת:

דאי ר' ישמעאל. כיון דקיל ליה יוה"כ משבת ליתקע להבטיל מהקריב חלבי יוה"כ בשבת ובתקיעה זו יבינו שהוא יום הקל ולכשיחול יוה"כ במוצאי שבת ולא יתקעו ידעו שמותר להקריב בו חלבי שבת:

זריזים הם. בקיאים הן בכל ואין צריכין סימן דכתיב בהן יורו משפטין ליעקב (דברים לג):

והתנן. במסכת סוכה:

ג' להבטיל כו'. ומני להו בתקיעות שבמקדש אין פוחתין מכ"א תקיעות במקדש וקס"ד מדתקעני להו במקדש להיכרא דכהני תקעי להו:

כדאמר אביי. בסדר יומא בפרק ג' גבי נברשת שעשתה הילני המלכה על פתחו של היכל בשעה שהחמה זורחת ניצוצות יוצאות הימנה והכל יודעים שזמן ק"ש הגיע ומותבין ורמינהו הקורא ק"ש עם אנשי משמר לא יצא אלמא לאו בזימנא קריין ואמר אביי הא סימן דנברשת לשאר עמא שיקראו ק"ש בעונתה וליתקע. בין לר"ע בין לרבי ישמעאל לאודעי דקל הוא משבת דיוה"כ שרי בקניבת ירק תלוש לנתק העלין מן הקלחין כדי להשוותם שיהו מוכנים לחתכן ולפרמן דאמריין לקמן דשרי משום דהוי עינוי שרואה ומזמן ואינו אוכל:

"רבי ישמעאל אומר:

מקפלין] את הכלים, ומציעין את המסות מיום הכיפורים לשבת, וחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים, אבל לא של יום הכיפורים בשבת.

רבי עקיבא אומר:

לא של שבת קריבין ביום הכיפורים, ולא של יום הכיפורים קריבין בשבת]."

תנו רבנן:

"עולת שבת בשבתו"⁴⁶⁶ (במדבר כה, י) - **לימד על חלבי שבת שקריבין ביום הכיפורים.**

יכול אף של יום הכיפורים בשבת?

תלמוד לומר: "בשבתו",

דברי רבי ישמעאל.

רבי עקיבא אומר:

"עולת שבת בשבתו" - לימד על חלבי שבת שקריבין ביום טוב.

יכול אף ביום הכיפורים?

תלמוד לומר: "בשבתו".

קשתמציא לומר:

לדברי רבי ישמעאל - נדרים ונדבות קריבין ביום טוב,

וכי איצטריך קרא - ליום הכיפורים.

לדברי רבי עקיבא - נדרים ונדבות אין קריבין ביום טוב,

וכי איצטריך קרא - למישרא ביום טוב.

אמר רבי זירא:

כי הוינא בבבל הוה אמרי:

הא דתנא:

"יום הכיפורים שחל להיות ערב שבת - לא היו תוקעין,

ובמוצאי שבת - לא היו מבדילין" -

דברי הכל היא.

כי סליקנא להתם, אשפחיתיה ליהודה פריה דרבי שמעון בן פזי דיתב וקאמר:

רבי עקיבא היא,

דאי רבי ישמעאל, כיון דאמר: "חלבי שבת קריבין ביום הכיפורים", ליתקע,

כי היכי דליהוי ידעי דחלבי שבת קריבין ביום הכיפורים.

ואמינא ליה אנא: כהנים זריזין הן.

אמר ליה מר קשישא פריה דרב חסדא לרב אשי:

מי אמרינן: "כהנים זריזין הן"?!"

והתנן:

"שלש - להבטיל את העם ממלאכה,

שלש - להבטיל בין קודש לחול!"

כדאמר אביי:

לשאר עמא דבירושלים,

הכא נמי - לשאר עמא דבירושלים.

⁴⁶⁶ **עולת שבת בשבתו** על עולת התמיד ונסכה

רפ"י

קניבה. כי ההיא דכלל גדול (לעיל עג:) האי מאן דקניב סילקא אלא דהתם במחובר והכא בתלוש:

לפי שאין דוחין שבות להתיר. תקיעת שופר שבות הוא וקאמרת דלידחיה להודיע היתר בקניבת ירק אין דוחין שבות להתיר אלא לאסור כגון יו"ט שחל להיות בע"ש תוקעין להבטיל ולהבדיל:

ורב ששת בריה דרב אידי אמר לעולם דוחין שבות להתיר. אי הוה מיבעי לן היתרא האידנא אבל השתא דלא מיבעי לן קניבת ירק ביוה"כ שחל להיות בע"ש שהרי בשבת לא יבשלום ולא תהא תקיעה זו אלא להודיעו היתר בשנה אחרת שיחול יה"כ באמצע שבת לא התירו:

שבות קרובה. כלומר דחיוב שבות התירו לצורך דבר קרוב ולא לצורך דבר רחוק:

תוקעין. להבטיל את העם ממלאכה המותרת ביו"ט כגון אוכל נפש ולהבדיל בין הקודש ובין החול:

ולא מבדילין. בתפלה ועל הכוס דלא תקנו לומר הבדלה אלא ביציאת קודש ובכניסת חול ולא בכניסת קדש וביציאת חול דהתם שייך לקדושי יומא וקדוש יום שמקדשין על היין הוי היכירא דיליה:

מוצאי שבת. ואם חל יו"ט במוצאי שבת מבדילין בתפלה ועל הכוס המבדיל בין קודש לקודש מפני שהקודש חמור יוצא ונכנס קל:

ולא תוקעין. מבעוד יום להבטיל ולהבדיל דהא היוצא חמור והיום לא עשו שום מלאכה:

ואמאי. אי ס"ד דוחין שבות להתיר לצורך דבר קרוב יתקע משחשיכה לידע דשרי בשחיטה לאלתר:

17. קיד, ב

"יום הכפורים שחל להיות ערב שבת - לא היו תוקעין".

וליתקע, כי היכי דלידעי דשרי בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה!

אמר רב יוסף:

לפי שאין דוחין שבות להתיר.

ורב שישא בריה דרב אידי אמר:

שבות קרובה - התירו,

שבות רחוקה - לא התירו.

ושבות קרובה - התירו?

והתנן:

"יום טוב שחל להיות ערב שבת - תוקעין, ולא מבדילין,

מוצאי שבת - מבדילין, ולא תוקעין" (חולין כו:).

ואמאי? ליתקע, כי היכי דלידעי דשרי בשחיטה לאלתר!

אלא מחוורתא כדרב יוסף.

18. קיד, ב - קטו, א

אמר רבי זירא אמר רב הונא, ואמרי לה אמר רבי אבא אמר רב הונא: יום הכפורים שחל להיות בשבת - אסור בקניבת ירק.

אמר רב מנא:

תנא:

"מניין ליום הכפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק? תלמוד לומר: "שבתון"⁴⁶⁷ (שמות טז, כג) - שבות".

למאי?

אילימא: למלאכה - והכתוב: "לא תעשה כל מלאכה"⁴⁶⁸ (שמות כ, י)!

אלא לאו: אקניבת ירק.

שמע מינה.

אמר רבי חיאי בר אבא אמר רבי יוחנן:

יום הכפורים שחל להיות בשבת - מותר בקניבת ירק.

מיתיבי:

"מניין ליום הכפורים שחל להיות בשבת שאסור בקניבת ירק? תלמוד לומר: "שבתון"⁴⁶⁹ (שמות כ, י) - שבות".

למאי?

אילימא: למלאכה - והכתוב: "לא תעשה כל מלאכה"!

אלא לאו: בקניבת ירק!

לא, לעולם למלאכה, ולעבור עליה בעשה⁴⁷⁰ ו'לא תעשה'⁴⁷¹.

תניא כוותיה דרבי יוחנן:

"יום הכפורים שחל להיות בשבת:

קטו, א מותר: בקניבת ירק,

⁴⁷²מפצעין באגוזים,

ומפרנסין ברימונים - מן המנחה ולמעלה,

מפני עגמת נפש".

דבי רב יהודה - מקנבי כרבא.

דבי רבה - גרדי קארי.

כיון דחזא דהווי קא מחרפי,

אמר להו: אתא איגרתא ממערבא משמיה דרבי יוחנן דאסיר.

רס"י

אסור בקניבת ירק. ולא מבעי בשבת דעלמא דאסור משום שבות דקטרח משבת לחול אלא אפילו האינדא דיש כאן עינוי דהא בשאר יוה"כ ששאר שבות אסור זה מותר השתא דחל בשבת לא שרו רבנן: אמר רב מנא תנא כו':

ת"ל. בשבת בראשית שבתון שבת קדש ושבתון משמע שבות:

ולמאי. באיזה קניבה אסר לן קרא:

אילימא במלאכה. כגון מחובר: הא כתיב לא תעשה כל מלאכה. והא תו למה לי:

אלא לאו לקניבת ירק. בעלמא בתלוש דמידי דלאו מלאכה קאי עליה בעשה דשבתון שבות וכיון דמדאורייתא אסור בכל שבתות השנה הכא לא שרינן ליה משום עגמת נפש למידחי איסור דאורייתא ובשאר יוה"כ שרי לעגמת נפש ואע"ג דכתיב ביה נמי שבתון שבות לאו ממלאכה הוא אלא מכל דבר המעכב מלהתענות מדסמכין לועניתם הכי דרשינן לה בפרק בתרא דיומא (דף עד.) לרחיצה וסיכה ודומין להם:

מותר בקניבת ירק. דשבות לאו איסורא דאורייתא הוא אלא דרבנן והכא משום עגמת נפש שמתקן ואינו אוכל והרי קרוב לעינוי שרי ודווקא מן המנחה ולמעלה שהוא שואף ומצפה לעת אכילה ואיכא עגמת נפש טפי:

כיון דחזי דהוי קא מחרפי. מקדימין לפני המנחה דהשתא לאו עגמת נפש הוא:

אמר להו. לאינשי ביתיה:

אתא איגרתא ממערבא כו'. כי היכי דלקבלו מיניה:

הדרן עלך ואלו קשרים

⁴⁶⁷ שבתון שבת קודש לה'

⁴⁶⁸ ויום השביעי שבת לה' אלהיך לא תעשה כל מלאכה

⁴⁶⁹ שבתון שבת קודש לה'

⁴⁷⁰ שבתון שבת קודש לה'

⁴⁷¹ לא תעשה כל מלאכה

⁴⁷² ע"פ גירסת כתב"י, דפוס שונצינו, המהרש"ל.